

Begin juli sprak Gerbrandy met van 't Sant, die, noteerde van Lidth, 'zeer verbitterd' was ('gij weet niet, Excellentie', had hij gezegd, 'wat gij mij en mijn gezin hiermede aandoet!')¹ – van 't Sant vroeg ook of hem het door Warners opgestelde rapport ter lezing kon worden gegeven. Dat werd goedgevonden. Op 14 juli kregen hij en de koningin exemplaren van het rapport toegezonden. Geconfronteerd met het beeld dat bij een groot deel van de buitenwereld omtrent hem bestond, raakte van 't Sant aan een diepe ontsteltenis ten prooi: dat hij die zijn reputatie geofferd had aan het Oranjehuis, er op aangezien werd dat hij zich door de Engelsen zou hebben laten betalen en dat hij handlangersdiensten zou hebben verricht aan 'SD' en *Abwehr*, griefde hem diep. Had hij zijn gezin in Nederland dan achtergelaten om opnieuw, maar dieper nog dan in '35-'38, door het slijk gesleurd te worden? Dat de koningin die hij meer dan twintig jaar trouw gediend had, hem in bescherming zou nemen, betwijfelde hij overigens geen moment. Inderdaad, op het door haar ontvangen exemplaar van Warners' rapport schreef de koningin niet meer dan 'Gezien 16 juli 1943' en zij zond van Canada uit 'bericht', zo tekende van Lidth aan,

'dat van 't Sant gehandhaafd wordt, met een ontwerp-telegram, voor Nederland bestemd, dat zij ongetwijfeld wenst af te zenden en waarin gezegd wordt, dat op lasterpraatjes niet kan worden ingegaan, dat van verraad geen sprake kan zijn en dat het geven van ontslag zou betekenen in de kaart spelen van de NSB en Moffen, die het eerst de kat de bel hebben aangebonden, toen de z.g. zaak-van 't Sant zich afspeelde'² –

inderdaad, *Volk en Vaderland* had in '35 als eerste blad het onderzoek tegen van 't Sant onthuld.

Overtuigd dat het door de koningin gewenste telegram in bezet gebied geen of althans onvoldoende effect zou sorteren, weigerde Gerbrandy het uit te zenden; de koningin legde zich daarbij neer. Voorshands geschiedde niet meer dan dat van 't Sant conform de adviezen van Churchill en Eden *Stubbings House* verliet – hij bleef echter wèl voor de koningin op informatie uitgaan. Driekwart jaar liet zij vervolgens nog verstrijken voordat zij (op 9 mei '44) in een toespraak via Radio Oranje aan de bevolking in bezet gebied, en dus ook aan alle illegale groepen daar, deed weten dat het haar voornemen was, zich na de bevrijding 'te doen omgeven door personen die thans in uw midden een naam verworven hebben en uw vertrouwen genieten. Ik denk hierbij onder meer aan de keuze van een particulier

¹ A.v., 13 juli 1943. ² A.v., 27 juli 1943.